

Els components d'una programació d'una unitat didàctica

La programació d'aula és el moment en què realment veurem com s'actualitzen i prenen cos les vuit competències bàsiques que ha de tenir l'alumnat en finalitzar l'etapa d'educació secundària obligatòria. Al llarg de les concrecions i programacions de cicle i de cursos previs (vegeu el capítol tercer), hem vist com era possible distribuir i perfilar aquelles competències més adients d'acord amb el nivell del curs educatiu i sobretot al context i la realitat d'escola. El pas següent és, doncs, concretar-ho en diverses seqüències didàctiques.

En aquests moments comptem amb un document provisional que convida a la reflexió per passar del currículum a les programacions¹ i amb el model demanat de programació d'un curs i d'unitats didàctiques de la convocatòria d'oposicions del 2009. Les dues propostes contenen els elements indispensables per incloure en qualsevol programació atenent que són un mitjà de comunicació entre professionals que es poden donar en diversos nivells i també respondre a models variats segons els destinataris. Malgrat tot, sembla que hi ha un acord força generalitzat dels elements

---

¹ Vegeu-lo a la següent adreça: <<http://phobos.xtec.cat/edubib/intranet/>>

que ha de contenir amb la finalitat que altres membres que formen part del col·lectiu professional puguin adaptar-la, millorar-la i valorar-la segons escaigui. La informació que cal explicitar, al nostre entendre, és la següent:

1. **Introducció i justificació (del context, l'alumnat, la matèria, l'àrea principal i les relacionades, etc.)**
2. **Objectius didàctics redactats en clau competencial**
3. **Competències bàsiques**
4. **Continguts d'aprenentatge**
5. **Seqüència d'activitats (activitats, temps, espai, organització social, recursos, etc.)**
6. **Criteris i pautes per a l'avaluació**
7. **Orientacions per al desenvolupament**
8. **Criteris d'atenció a la diversitat**

Tot seguit fem una explicació detallada del contingut de cadascun dels apartats citats i al final mostrem una graella per facilitar la visualització ràpida de tots els integrants de la programació.

1. Introducció i justificació

Entenem que el primer que cal fer en presentar una seqüència didàctica és justificar-la i contextualitzar-la en una realitat, d'acord amb un nivell educatiu, pensada per a un alumnat amb unes característiques pròpies i dissenyada per treballar els continguts d'una o més àrees curriculars. Si la programació és més global podríem obviar alguns d'aquests elements. Amb tot, el que **ha de quedar clar** en la introducció és l'**eix vertebrador** sobre el qual organitzarem la seqüència didàctica que dona sentit a la programació. Com ja hem comentat més amunt, l'enfocament competencial defuig completament treballar «temes» i només «conceptes» sense poca o gairebé gens relació. Cal que organitzem les activitats d'ensenyament i aprenentatge segons un fil conductor que, sempre que sigui possible, parteixi d'una situació real per tal de tornar-hi després de fer diverses activitats.

La tasca del docent o de l'equip docent que dissenyi la programació ha de tenir present la programació d'àrea, de cicle o de curs per tal d'afinar més en els continguts que vol treballar. Proponem també citar en la introducció el vincle de la programació amb d'altres àrees.

2. Objectius de la seqüència

Una de les aportacions més profitoses que va fer la LOGSE va ser l'explicitació dels objectius didàctics que perseguíem en qualsevol acció didàctica. Hereus d'aquesta tradició, és fonamental que descriguem per què ensenyem. Tenint present l'enfocament competencial del nou currículum, proposem que **la redacció dels objectius didàctics es faci en clau de competències**, de manera que els mateixos objectius descriguin les competències que l'alumnat ha d'haver assolit en acabar la unitat. Per facilitar la tasca de redacció dels objectius didàctics en format de competències podeu completar l'oració següent:

Al final de la unitat didàctica, l'alumnat ha de ser competent per realitzar una...

Acció² sobre un objecte (concepte o actitud) mitjançant un (concepte o procediment) amb la finalitat d'(una actitud).

En els casos en què es vegi que alguns procediments i actituds són obvis no cal repetir-los.

Com a exemple, vegeu els objectius didàctics per assolir els continguts del d'aquest capítol:

- Ordenar les activitats d'una seqüència d'activitats mitjançant l'argumentació i la justificació per tal que s'adeqüi al context d'ensenyament i aprenentatge proposat.

- Analitzar críticament una unitat de programació mitjançant la valoració dels diversos components segons la programació en competències bàsiques.

- Dissenyar o cercar una seqüència didàctica que segueixi els principis i els components de la programació d'una unitat en competències bàsiques.

² El verb inicial d'acció és convenient que correspongui als components procedimentals o actitudinals de la competència. En l'annex trobareu, a mode orientatiu, una llista de verbs d'acció proposats per Escamilla (2008) extrets de diverses taxonomies. Amb tot, a continuació us facilitem verbs d'acció del currículum de la LOE del nostre país:

Actuar, ajudar, adquirir, admetre, analitzar, aplicar, apreciar, apropar-se (a les obres literàries), assumir, buscar, cercar, classificar, col·laborar, comparar, compartir, comprendre, compassar, comunicar-se, confiar, contextualitzar, conèixer, controlar, conversar, crear, decidir, desenvolupar, descodificar, descobrir, discriminar, distingir, efectuar, elaborar, escoltar, escriure, establir, explicar, esposar, expressar, extraure, fer, gaudir, identificar, imaginar, implicar-se, integrar, interactuar, interpretar, investigar, justificar, manifestar, manipular, mediar, mostrar, observar, ordenar, parlar, participar, percebre, plantejar, practicar, prendre decisions, processar, produir, promoure, realitzar, recollir, reconèixer, reelaborar, regular, reflexionar, relacionar, resoldre, respectar, respondre, saber aplicar, seleccionar, seqüenciar, sintetitzar, tenir una actitud crítica, transferir, utilitzar, valorar.

3. Competències bàsiques relacionades

Una vegada tenim els objectius didàctics redactats en clau de competències bàsiques és senzill afegir al seu costat les competències bàsiques que s'hi relacionen i, alhora, recordar l'àrea principal de la programació i les àrees amb què es relaciona. En aquest punt, aconsellem fer una graella com la que presentem a continuació per recollir de manera visual tota la informació.

Àrea principal	Objectius didàctics	Competències bàsiques
Àrees relacionades	a)	
	b)	
	c)	

4. Continguts d'aprenentatge

El currículum de la LOE conté una llista de continguts per a cada cicle o curs de cada àrea curricular. D'entrada, sembla que el més fàcil és reelaborar els continguts que volem treballar a partir del que apareix en el currículum i depenent dels objectius que ens hem marcat. Aquesta reelaboració funciona en molts casos, però si ho miren amb deteniment, veurem que sovint és més complicat del que sembla perquè no tots els continguts estan redactats en format competències i cal més que una simple reelaboració.

Bo i partint de la base que una competència està formada pel domini de tres tipus de sabers: el saber, el saber fer i el saber ser i estar, pot ser útil per al docent l'alternativa de desglossar els continguts en conceptes, procediments i actituds, valors i normes per tal de tenir més eines per descriure en quin saber de la competència l'alumne/a és competent o té alguna dificultat, ja que ser competent no és una qüestió de tot o res quan podem parlar de diversos graus de desenvolupament i d'assoliment. En tot cas, cada programador haurà de ser coherent i decidir si adopta globalment la redacció unificada dels continguts o bé els desglossa en conceptes, procediments i actituds. En cas que s'opti per la proposta que presentada en el currículum, aconsellem que es copii textualment.

Continguts
Dimensió comunicativa:
Dimensió estètica i literària:
Dimensió plurilingüe i intercultural:

5. Seqüència d'activitats

Tenint els objectius definits i els continguts que volem treballar, arribem al moment més important de la programació: el disseny de les activitats d'ensenyament que ha de fer el docent i les activitats d'aprenentatge que li pertocuen a l'alumne/a d'acord amb un ordre, una seqüència, que és un dels elements clau per tal que els discentos assolixin les competències bàsiques programades. La seqüència didàctica és l'apartat de la programació que conté una descripció de les activitats i l'ordre en què les volem desenvolupar. I en aquest punt reprenem la proposta feta anteriorment de **dissenyar activitats per als tres moments de la seqüència: la contextualització, la descontextualització** (activitats dedicades a treballar microcompetències o elements específics necessaris per assolir la competència) **i la recontextualització**. No ens volem estendre més en aquest punt perquè ha estat àmpliament desenvolupat i argumentat en l'apartat que porta com a títol «Seqüència didàctica en tres moments i competències bàsiques».

A part de la descripció breu de totes les activitats d'ensenyament i d'aprenentatge desglossades per a cada un dels tres moments de la seqüència, proposem incloure també altres aspectes que estan directament relacionats amb el desenvolupament de cadascuna de les activitats. Ens referim a l'organització de l'aula, els recursos materials i el temps que hi volem dedicar. Aquesta graella que mostrem a continuació és útil per visualitzar de manera ràpida tota la informació que acabem de citar.

Fases	Activitat	Organització aula	Recursos materials	Temps	Criteris d'avaluació
C1					
C2					
C3...					
D4					
D5					

D6					
D7...					
R8					
R9					

6. Criteris i pautes per a l'avaluació

L'avaluació va lligada a qualsevol acció didàctica per tal d'obtenir informació sobre diversos moments del desenvolupament de la seqüència. Saber si s'han assolit o no les competències bàsiques programades, i en alguns casos matisar fins a quin grau, és fonamental per poder valorar el funcionament de la programació. El currículum ofereix una llista de criteris per a l'avaluació dels continguts, però no sempre hi trobem una correspondència clara. **El que és fonamental és que els criteris i pautes per a l'avaluació estiguin molt vinculats amb els objectius i siguin perfectament visibles en alguna activitat o conjunt d'activitats proposades.** A voltes, una pauta de valoració podria ser molt útil com a element simplificador. En podeu trobar alguns exemples en les entrades de bloc següents:

<<http://blocs.xtec.cat/jmrs/2009/02/20/avaluacio-de-la-llengua-oral/>>

<<http://blocs.xtec.cat/frac/07-escala-de-valoracio/>>

7. Orientacions per al desenvolupament

L'elecció d'una metodologia o una altra per tirar endavant una seqüència didàctica determina si afavorim o no l'enfocament competencial. La situació-problema i el treball per projectes són dos exemples clars d'una metodologia que parteix d'un enfocament competencial. Justament la gran quantitat de bibliografia que hi ha sobre aquestes dues opcions condiciona la manera de treballar a l'aula, però creiem que poden ser enteses de moltes maneres si s'observa que no es pot implementar la mateixa metodologia a primària que a secundària, amb grups desmotivats que en grups motivats, amb una dedicació de temps intensa que amb unes poques hores setmanals. Entesa la filosofia bàsica de les dues experiències, cada docent haurà de prendre les decisions oportunes sobre el grau de direcció que ha de posar sobre la taula. Per aquest motiu, és molt important deixar-ne constància en aquest sistema de comunicació que tenim els docents, la programació d'aula, en què donem orientacions dels matisos sobre la manera com portar a terme la seqüència didàctica que hem dissenyat. En aquest apartat també es pot incloure alguna explicació en relació amb l'ús de les TIC o sobre l'avaluació.

8. Criteris d'atenció a la diversitat

El primer factor que hem de tenir en compte quan parlem d'**atenció a la diversitat** és que **es refereix a la totalitat de l'alumnat**, amb la qual cosa abasta tant aquells aprenents que presentin dificultats per seguir la línia bàsica d'acció proposada per la seqüència didàctica com els que tinguin un ritme molt més ràpid. Les paraules *reforç* o *ampliació* que va posar de moda la LOGSE poden servir de referent per identificar aquests dos tipus d'actuacions.

El segon factor que el docent ha de tenir en compte és la **possibilitat real d'execució** d'aquestes estratègies d'atenció a la diversitat en la seva realitat escolar. Per definició, cada alumne/a té dret a ser tractat de manera individual, però ja sabem que l'ideal i el real no sempre concorden. Tanmateix, en la mesura que es tinguin previstos aquests criteris d'avançada, es podrà donar una resposta més ràpida i efectiva a les situacions que es vagin plantejant.

El tercer factor que voldríem posar de manifest és que l'adaptació del currículum, entesa com a adaptació dels objectius, ha de ser l'últim recurs del docent, un cop s'han esgotat les altres vies.

Dit això, en una programació es poden tenir en compte una sèrie de modalitats d'adaptació:

- **Adaptació de l'organització de l'alumnat.** Es poden conformar agrupacions diverses, sistemes d'interacció entre iguals, grups homogenis o heterogenis...
- **Adaptació dels materials.** Pensem en el cas extrem dels nens amb deficiències visuals que requereixen un suport en Braille, però més simplement en l'aportació de nous documents, en la substitució de lectures, en la presentació de materials audiovisuals...
- **Adaptació de les activitats.** És un dels recursos més immediats, ja que permet oferir diversos formats d'activitats per treballar un mateix nucli de continguts. L'adaptació pot consistir en la supressió, l'afegiment o la substitució d'activitats, per exemple. Aquest recurs és segurament un dels més potents a l'hora d'atendre els alumnes d'un ritme ràpid, pels quals es poden tenir previstes activitats complementàries motivadores i de lluïment que normalment podran fer d'una manera força autònoma.

- **Adaptació dels temps.** Un dels moments en què aquesta circumstància es manifesta de manera més clara és en alguns alumnes que triguen més del que és habitual a resoldre un control. En alguns casos, amb una mica de temps extraordinari pot arribar als objectius establerts. Un professor coneixedor del seu alumnat pot jugar fàcilment amb aquest factor en tot tipus de tasca.
- **Adaptació de les intervencions.** Dins dels gestos habituals del professor (corregir un alumne que està llegint en veu alta, repetir una explicació, presentar unes instruccions, anotar unes idees a la pissarra...), hi ha una gran varietat de possibilitats de les quals es pot fornir el bon professional.
- **Adaptació dels objectius del currículum.** Tot i que ja hem dit que hauria de ser l'últim recurs i que hauria d'estar coordinat amb els serveis psicopedagògics del centre, és una possibilitat que pot arribar i que s'ha de tenir en compte. Pensem, per exemple, en els nois i noies nouvinguts que passen un cert temps a l'aula d'acollida per aprendre la nostra llengua: temporalment, se'ls poden adaptar els objectius per tal d'incorporar-los al nostre sistema educatiu.

GRAELLA PER A LA PROGRAMACIÓ D'UNITATS DIDÀCTIQUES

Títol de la unitat de programació:	Etapa:				
	Nivell:				
	Trimestre:				
Introducció i justificació:					
Àrea principal i àrees relacionades:				Sessions:	
Objectius didàctics				Competències bàsiques	
a)					
b)					
Continguts					
Dimensió comunicativa:					
Dimensió estètica i literària:					
Dimensió plurilingüe i intercultural:					
Activitats de la seqüència					
Fases	Activitat	Organització aula	Recursos materials	Temps	Criteris d'avaluació
C1					
C2					
C3...					
D4					
D5					
D6					
D7...					
R8					
R9					
R 10					
...					

Orientacions per al desenvolupament

Podeu incloure més informació sobre la metodologia i l'ús de les TIC (si escau):

l'avaluació:

l'alumnat amb NNEE: